

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА
СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ВСТУП ДО ФАХУ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Одеса
«Астропринт»
2024

Укладачі:

Коваль Ігор Миколайович, доктор політичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Майстренко Юлія Іванівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Рецензенти:

Попков Василь Васильович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Дунасва Лариса Миколаївна, доктор політичних наук, професор, декан факультету психології та соціальної роботи, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (*протокол № 1 від 30 серпня 2023 року*)

Вступ до фаху : методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / уклад.: І. М. Коваль, Ю. І. Майстренко. — Одеса : Астропринт, 2024. — 36 с.

Методичні вказівки розраховані на здобувачів першого курсу спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та були розроблені відповідно до робочої програми та силябусу освітньої програми 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

УДК 327:378.091.5(072)

© Коваль І. М., Майстренко Ю. І., укладання, 2024

ЗМІСТ

Передмова	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Вступ до теорії міжнародних відносин	
Тема 1. Вступ до курсу. Міжнародні відносини як особлива сфера суспільних відносин і галузь знань.....	6
Тема 2. Дипломатія як наука і мистецтво ведення міжнародних справ.....	10
Тема 3. Основні особливості, універсальні закономірності і сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин.....	12
Тема 4. Учасники (актори) міжнародних відносин. Цілі, засоби і стратегії учасників міжнародних відносин.....	15
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин та світової політики у регіонах світу	
Тема 5. Особливості сучасної системи міжнародних відносин.....	18
Тема 6. США у сучасній системі міжнародних відносин.....	22
Тема 7. Формування нової системи міжнародних відносин у Європі.....	24
Тема 8. Міжнародні відносини на Близькому та Середньому Сході	26
Тема 9. Сучасна система міжнародних відносин і зовнішньополітична стратегія України.....	28
Технічні вимоги та методичні рекомендації з виконання самостійної роботи.....	30
Форми контролю і методи оцінювання	31
Питання для періодичного та поточного контролю	32
Рекомендована література.....	34

Передмова

Метою вивчення дисципліни є формування розуміння здобувачами вищої освіти основних теоретичних і практичних проблем сучасних міжнародних відносин і світової політики, надання уявлення про суть їх майбутньої професійної діяльності і сфери роботи спеціаліста в області міжнародних відносин. Вивчення проблематики курсу передбачає засвоєння основних термінів та понять та оволодіння здобувачами необхідними навиками пошуку та аналізу наукової літератури.

Завданнями курсу є:

- формування у здобувачів вищої освіти уявлення про теоретичні і практичні основи їх майбутньої професії;
- надання здобувачам вищої освіти системних теоретичних знань з міжнародних відносин, які необхідні для формування навичок професійної роботи;
- ознайомлення здобувачів вищої освіти з основними проблемами сучасних міжнародних відносин та світової політики;
- зазначення можливих сфер застосування знань, отриманих в ході навчання;
- навчання здобувачів вищої освіти використовувати здобуті знання при аналізі поточних міжнародних подій.

У результаті вивчення курсу здобувач вищої освіти повинен

знати:

- місце міжнародних відносин та світової політики у сучасному світі;
- взаємозв'язок різних дисциплін при аналізі міжнародних відносин;
- основні поняття міжнародних відносин, специфіку міжнародної системи і середовища, різновиди учасників міжнародних відносин, їх цілі засоби і стратегії, особливості сучасної системи міжнародних відносин і сучасного світового порядку;

вміти:

- знаходити необхідну літературу, документи, довідкові матеріали з проблематики дисципліни;

- орієнтуватися в поточних міжнародних подіях та використовувати набуті знання при їх аналізі;
- висловлювати власні судження стосовно тих чи інших тенденцій і процесів у сфері міжнародних відносин.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Вступ до теорії міжнародних відносин
Тема 1. Вступ до курсу. Міжнародні відносини як особлива сфера
суспільних відносин і галузь знань

Міжнародні відносини як предмет дослідження окремих наук. Становлення науки про міжнародні відносини. Дискусії щодо дефініювання понять «міжнародні відносини», «світова політика», «міжнародна політика», «зовнішня політика». Видова структура міжнародних відносин. Форми міжнародних відносин. Сутність, цілі та функції міжнародної політики. Проблема співвідношення внутрішньої і зовнішньої політики держави. Джерела та література до курсу. Одеський національний університет, як сучасний осередок підготовки фахівців з міжнародних відносин: історія та перспективи. Одеська школа політологів-міжнародників: основні роботи та підходи до аналізу міжнародних процесів.

Тема практичного заняття «Одеський національний університет імені І.І. Мечникова: історія та сучасність» (2 год).

1. «Золоті імена» університету в освіті і науці: сер. XIX – поч. XX століття.
2. Університет у роки Другої світової війни та повоєнного відновлення.
3. ОНУ: сучасний етап розвитку.
4. Підготовка фахівців – міжнародників в ОНУ: стан та перспективи

Самостійна робота. Теми рефератів.

1. Спільне та відмінне у дефініціях «міжнародні відносини», «світова політика», «міжнародна політика», «світовий політичний процес».
2. Форми міжнародних відносин.
3. Зовнішня політика: стратегія і дипломатія.
4. Одеська школа політологів – міжнародників: становлення та розвиток

Основні поняття

Міжнародні відносини – це особлива сфера суспільних відносин, що охоплює всю сукупність публічних та приватних відносин, які передбачають перетинання державних кордонів людьми, товарами або ідеями. Міжнародні відносини також можна розглядати як сукупність міжнародних політик суб'єктів у конкретний історичний період. В основі міжнародних відносин лежить взаємодія суверенних держав на міжнародній арені. Саме держави привносять у міжнародні відносини поняття «кордону», як лінії, що відокремлює одну державу від іншої та «відділяє» внутрішню політику від зовнішньої. Поруч з державними акторами в міжнародних відносинах беруть

участь інші міжнародні актори – транснаціональні корпорації, міжнародні та національні організації, політичні партії, релігійні рухи, громадські об'єднання, регіональні адміністрації, місцеве самоврядування, сепаратистські сили, світові клани.

За сферами суспільного життя можна виділити наступні види міжнародних відносин: політичні, економічні, військово-стратегічні, соціальні та культурні. За характером акторів, що взаємодіють можна виділити – міждержавні відносини та транснаціональні відносини (відносини, які підтримуються між недержавними міжнародними акторами та існують незалежно від міждержавних відносин). За складом суб'єктів, що взаємодіють виділяються двосторонні та багатосторонні міжнародні відносини. За просторовим масштабом виділяються універсальні (глобальні), континентальні, регіональні та локальні міжнародні відносини. За природою взаємодії міжнародні відносини можна розділити на відносини панування та підкорення, відносини співробітництва та взаємодопомоги, перехідні відносини.

Міжнародна політика - політика міжнародних акторів у сфері регулювання міжнародних відносин, яка становить окремий вид людської діяльності. Головна мета міжнародної політики – реалізація інтересів міжнародних акторів, забезпечення сприятливого міжнародного порядку, тобто певних правил та механізмів налагодження та регулювання міжнародних відносин відповідно до своїх інтересів. Основні цілі міжнародної політики: забезпечення власної безпеки, протидія зовнішнім впливам та зазіханням; зміцнення власних міжнародних позицій, впливу авторитету та силового потенціалу; створення сприятливих міжнародних умов для реалізації внутрішніх цілей та завдань; участь у міжнародному поділі праці та пов'язаних з ним обмінах; спільне розв'язання глобальних проблем сучасності, забезпечення виживання людства. Фактори, що впливають на характер міжнародної політики: внутрішній потенціал; внутрішня система відносин та урядування; особисті якості політичних

діячів; громадська думка та свідомість; міжнародне право; ідеологічна ситуація; співвідношення сил на міжнародній арені. Основні інструменти міжнародної політики держави: дипломатія, військова сила, пропаганда, фінанси.

Світова політика – особливий вид політики, в основі якої лежить створення та підтримання стабільного міжнародного середовища, де могли б реалізовуватись інтереси її учасників. Світова політика виступає як особлива сфера діяльності міжнародних акторів, і як процес, що розгортається у результаті їхньої взаємодії. Це обумовлює співвіднесення світової політики та світового політичного процесу. У теоретичній рефлексії світового політичного процесу вирізняються функціональні, структурні та поведінкові підходи, за якими він відіграє роль: 1) рівнодійної міжнародних політичних процесів, базової політичної лінії розвитку, що визначається змінами у структурі світової системи та генерує інші, регіональні та локальні міжнародні політичні процеси; 2) засобу організації та регулювання всесвіту міжнародних феноменів; 3) динамічної сукупної взаємодії міжнародних акторів, що прагнуть з метою реалізації своїх інтересів впливати на світову систему.

Зовнішня політика - це політика держави та діяльність інших політичних інститутів, що здійснюються на міжнародній арені; комплекс дій, спрямованих на встановлення і підтримку відносин із міжнародним співтовариством, захист власного національного інтересу та поширення свого впливу на інші суб'єкти міжнародних відносин. Головною метою зовнішньої політики є забезпечення сприятливих умов для реалізації національних інтересів, забезпечення національної безпеки та добробуту країни. Ресурс зовнішньої політики визначається внутрішньою політикою, рівнем економічного розвитку та військовим потенціалом країни.

Одеська школа політологів-міжнародників.

Ініціатором створення та першим завідувачем кафедри міжнародних відносин в Одеському національному університеті був С.Й. Апатов. З 1999 р. до 2015 р. кафедру очолював І.М. Коваль. З 2015 р. і по теперішній час завідуючою кафедри є О.І. Брусиловська. Сформувався і діє школа-політологів міжнародників «Одеська школа історії, теорії та історіографії міжнародних відносин». Напрями діяльності наукової школи: 1) відносини України із країнами Центральної та Східної Європи (Коваль І. М., доктор політичних наук, професор); 2) посткомуністична трансформація та зовнішня політика країн Європи та Азії (Брусиловська О. І., доктор політичних наук, професор, Майстренко Ю.І., кандидат політичних наук, доцент); 3) переосмислення регіональних досліджень: Балтійсько-Чорноморське об'єднання (Глебов С. В., кандидат політичних наук, доцент); 4) основні принципи й напрямки зовнішньої політики України та США (Дубовик В. В., кандидат політичних наук, доцент); 5) міжнародні відносини на Близькому та Середньому Сході (Захарченко А. М., кандидат політичних наук, доцент); 6) Україна в системі сучасних міжнародних відносин (Максименко І. В., кандидат політичних наук, доцент); 7) ядерний чинник в світовій політиці (Сіновець П. А., кандидат політичних наук, доцент); 8) зовнішня політика країн Латинської Америки (Вакарчук К. В., кандидат політичних наук, доцент).

Тема 2. Дипломатія як наука і мистецтво ведення міжнародних справ

Сутність поняття «дипломатія». Поява та етапи розвитку дипломатії. Макіавеллівська та етично-нормативна дипломатичні школи. Функції дипломатії. Форми і методи дипломатії. Секретна, відкрита та змішана форми дипломатії. Переваги і недоліки дипломатії на високому і найвищому рівнях. Особливості сучасної дипломатії. Розвиток української дипломатії періоду незалежності. Особливості професії дипломата. Дипломатичні привілеї та імунітети.

Самостійна робота. Теми рефератів.

1. Сутність поняття «дипломатія».
2. Функції дипломатії.
3. Форми і методи дипломатії.
4. Дипломатична і консульська служба у системі зовнішніх зносин держави.

Основні поняття

Дипломатія – це реалізація міжнародних відносин шляхом перемовин; засіб імплементації зовнішньої політики, внутрішнього регулювання держави, народної дипломатії, що являє собою сукупність невоєнних заходів, прийомів і методів, застосовуваних за для досягнення поставленої мети; офіційна діяльність глав держав і урядів, міністрів закордонних справ, відомств іноземних справ, дипломатичних представництв за кордоном, делегацій, представництв народної дипломатії на міжнародних конференціях для реалізації цілей і задач зовнішньої політики держави, захисту прав та інтересів держави, її установ і громадян за кордоном та у державі. Основні функції дипломатії полягають у розвитку продуктивних та мирних відносин між країнами, а також комунікації та співпраці з широкого кола питань. Конкретизуючи функції дипломатії можна виділити наступні: представлення інтересів держави за кордоном; ведення переговорів щодо укладення угод та договорів; збір та аналіз інформації про інші країни та міжнародні проблеми; побудова відносин з ключовими особами та організаціями в інших країнах; врегулювання криз і конфліктних ситуацій; надання консульських послуг громадянам власної країни; сприяння міжнародному розвитку; сприяння

культурному обміну між країнами; захист національної безпеки шляхом запобігання та усунення таких загроз, як тероризм, кібератаки та розповсюдження зброї; захист прав людини шляхом забезпеченням рівності, свободи та гідності для всіх людей, незалежно від їхнього походження чи обставин; вирішення глобальних проблем. Основними методами дипломатичної діяльності є: ведення переговорів, укладання двосторонніх (багатосторонніх) угод, відкриття представництв однієї держави в іншій тощо. Однією з основних форм дипломатичної діяльності є візити. Розрізняють державний, офіційний, робочий, неофіційний візити, візит проїздом та приїзд на урочистості.

Переговори – це процес офіційного обговорення представниками держав, орієнтований на вирішення конфлікту або розвиток співробітництва, що передбачає прийняття спільного рішення.

Дипломатичне представництво – це закордонний державний орган зовнішніх зносин, створений, на основі взаємної згоди, однією державою на території іншої для підтримання постійних офіційних контактів. Представництво виступає від імені своєї держави в усіх питаннях, що стосуються відносин з приймаючою країною. Види дипломатичних представництв: постійні - посольство, місія, постійне представництво при міжнародних організаціях; тимчасові: дипломатичні представництва, створені для виконання спеціальних місій.

Тема 3. Основні особливості, універсальні закономірності і сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин

Поліцентризм («плюралізм суверенітетів») у сфері міжнародних відносин. Системність, глобальність, економічна детермінованість, культурний плюралізм та інформаційна залежність міжнародних відносин. Проблема закономірності у сфері міжнародних відносин. Універсальні закономірності міжнародних відносин: глобалізація та фрагментація. Їх зміст, історична ретроспектива. Сучасні процеси інтеграції та дезінтеграції як прояви універсальних закономірностей міжнародного життя. Сучасні тенденції гуманізації, демократизації та інституалізації світової політики. Розширення складу і ріст багатоманітності міжнародних акторів. Нові виклики у сфері безпеки та зміна характеру міжнародних конфліктів.

Самостійна робота. Теми рефератів.

1. Тероризм як глобальна загроза в сучасному світі.
2. Неконтрольована міграція як глобальна загроза в сучасному світі.
3. Забруднення навколишнього середовища як глобальний виклик в сучасному світі.
4. Демографічний вибух у країнах, що розвиваються як глобальна загроза в сучасному світі.

Основні поняття

Поліцентризм - стан у міжнародних відносинах, коли жодна держава або міжнародна організація не мають легалізованої монополії на владу. В міжнародних відносинах одночасно взаємодіє досить велика кількість самостійних політичних центрів влади, принаймні формально не підпорядкованих один одному, кожен з яких керується лише власними інтересами і цілями.

Мультиполярність – модель сучасної світової системи, яка характеризується наявністю декількох (не менше п'яти) глобальних центрів сили, конкуренція та співробітництво яких визначає характер світового порядку. Основні риси мультиполярного світу: 1. Наявність єдиних учасників – національних держав, які розділені конфліктними амбіціями, але не перебувають у постійній ворожнечі та, навіть, пов'язані почуттям спільного інтересу; 2. Цільова орієнтація основних акторів на досягнення оптимальної

безпеки шляхом приборкання амбіцій та можливостей одна одної; 3. Дія принципу силової рівноваги, тобто здійснення стримувального впливу щодо реальних або потенційних гегемоністських зазіхань окремих держав; 4. Утворення коаліцій нетривалого характеру на основі конкретних інтересів; 5. Потреба для кожного актора у союзниках та прагнення підтримувати існування потенційних партнерів по коаліції; 6. Перебування малих держав під, свого роду колективною, опікою з боку великих держав; 7. Наявність «кодексу міжнародної законності», у тому числі принципів суверенної рівності держав, невтручання у внутрішні справи іншої держави.

Глобалізація – зростання системного взаємозв'язку людства, формування світоцілісності як соціальної реальності, рух до глобального, світового суспільства. Глобалізація – об'єктивний, природний процес становлення єдиної загальнопланетарної техносфери і цілісного світового господарства, загальнопланетарного інформаційного поля.

Фрагментація - процес, за своїм змістом протилежний глобалізації, проявом якого може бути розпад великих геополітичних утворень, дезінтеграція акторів міжнародних відносин, зростання партикуляризму в окремих сферах міжнародних відносин, у структурних та функціональних характеристиках географічних і соціальних підсистем тощо.

Інтеграція – процес взаємного зближення, взаємопроникнення, об'єднання певних елементів (частин) в ціле та утворення між ними усталених взаємозв'язків. Інтеграція – процес перетворення відносно самостійних і мало пов'язаних між собою об'єктів (індивідів, груп, класів, держав) у єдину, цілісну систему, що характеризується узгодженістю та взаємозалежністю її частин на засадах загальних цілей, інтересів, принципів. Результатом інтеграції є збільшення обсягу територіальних чи стратегічних можливостей об'єднання. Процес інтеграції за напрямом має не лінійний, а циклічний характер, коли етапи інтеграції змінюються зворотними дезінтеграційними процесами. Виокремлюють два рівні інтеграції: регіональний та глобальний

(світовий). Регіональний рівень інтеграції передбачає об'єднання певних територіальних об'єктів у межах одного чи кількох регіонів. Прикладом регіональної інтеграції можна вважати ЄС. Інтеграційні процеси, що характеризують сучасну політику ЄС, стали наслідком кризи-держави нації та визначили ідею Єдиної Європи або «Європи регіонів», що передбачає посилення ролі громадянського суспільства. Регіональні процеси інтеграції безпосередньо пов'язані з глобальною інтеграцією. Глобальна інтеграція є однією з форм сучасного процесу глобалізації і визначає характер міжнародної економічної, політичної та культурної взаємодії в умовах нових форм поділу праці під впливом науково-технічного прогресу. Глобальна інтеграція є важливим чинником функціонування та розвитку сучасної світової системи. Основними чинниками світового інтеграційного процесу стали такі явища, як інтернаціоналізація суспільно-економічного життя окремих сегментів світового співтовариства, транс націоналізація виробництва і капіталу та універсалізація національних інститутів і механізмів економічного та соціально-політичного регулювання. Форми інтеграції: економічна, політична, соціокультурна, релігійна тощо, які тісно пов'язані та становлять різні аспекти загальних інтеграційних процесів.

Дезінтеграція - процес протилежний інтеграції, послаблення міжрегіональних зв'язків або збільшення ролі зовнішніх зв'язків, що замінюють міжрегіональні зв'язки у середині об'єднання.

Міжнародний конфлікт – це безпосереднє або опосередковане зіткнення двох або більшої кількості сторін на основі наявних між ними протиріч. Протиріччя та породжені ними проблеми у відносинах між учасниками можуть носити територіальний, національний, релігійний, економічний, військово-стратегічний, науково-технічний або соціально-політичний характер.

Тема 4. Учасники (актори) міжнародних відносин. Цілі, засоби і стратегії учасників міжнародних відносин

Типи міжнародних акторів. Проблема ієрархії міжнародних акторів. Державоцентризм та транснаціоналізм як основні підходи до трактування проблеми суб'єктності в міжнародних відносинах. Сутність і роль держави як учасника міжнародних відносин. Походження, функції та історичні форми держави. Національно-державний суверенітет та його значення у міжнародних відносинах. Роль міждержавних відносин у системі міжнародних відносин. Погляди вчених на проблему зміни ролі держави у сучасному світі. Ієрархія держав на міжнародній арені. Міжнародні міжурядові організації та їх типологія. Міжнародні неурядові організації і їх види. Недержавні учасники міжнародних відносин.

Основні компоненти зовнішньополітичної могутності міжнародного актора. «Традиційні» і «модерні» елементи сили. Форми та різновиди міжнародної політики з позицій сили. Засоби силової політики.

Самостійна робота. Теми рефератів.

1. Ядерний фактор у сучасному світі.
2. Проблема боротьби з тероризмом у сучасній світовій політиці.
3. Ісламський фундаменталізм у сучасному світі.
4. Недержавні учасники міжнародних відносин.

Основні поняття

Державоцентризм - напрям у сучасних суспільно-наукових дослідженнях, що визначається домінуванням уявлення про визначальність держави та її впливу у міжнародному середовищі. Держави, з погляду прихильників цього напрямку, є структурами, що діють у міжнародному середовищі від імені нації, використовуючи відповідні інституції й володіють при цьому засобами дипломатії та військової сили.

Транснаціоналізм – міждисциплінарний напрям у сучасних суспільно-наукових дослідженнях, що визначається домінуванням уявлення про вихід з-під контролю національної держави етнічних, соціальних, політичних, економічних і культурних процесів, появою «акторів поза суверенітетом» і формуванням специфічного транснаціонального середовища суспільних відносин. Втрата державою колишніх місця і ролі в міжнародному житті відобразилась у зміні терміну «інтернаціональний» (міждержавний) терміном

«транснаціональний», тобто здійснюваний поза державою-нацією, без її безпосередньої участі. Повноправними суб'єктами міжнародних відносин можуть бути транснаціональні компанії, неурядові організації, окремі міста або інші територіальні спільноти, різні підприємства і організації, професійні, етичні та релігійні співтовариства та окремі індивіди. Дж. С. Най-молодший та Р.О. Кеохейн у своїй роботі «Транснаціональні відносини та світова політика» (1970) доводять, що міжнародні відносини виходять за рамки міждержавної взаємодії, а тому держава як міжнародний актор втрачає свою монополію.

Учасників міжнародних відносин можна розділити на державні (держави) та недержавні (міжнародні організації, неурядові організації (NGO), транснаціональні корпорації, терористичні організації, тощо)

Міжнародна організація - це постійне об'єднання держав відповідно до норм міжнародного права й на основі міжнародного договору для вирішення проблем, здійснення співробітництва в політичній, економічній, культурній, науково-технічній, правовій та інших галузях, що має необхідну для цього систему органів, права й обов'язки, похідні від прав і обов'язків держав, і автономну волю, обсяг якої визначається волею держав-учасниць. За складом учасників міжнародні організації можна розділити на міждержавні та неурядові. Міждержавні організації – це організації утворені на основі урядових угод між країнами.

Неурядові організації - це організації утворені на основі індивідуального або колективного членства суб'єктів, які не є офіційними представниками своїх урядів. Рішення прийняті організацією не є обов'язками для її членів.

Транснаціональні корпорації – великі корпорації, метою яких є отримання прибутків й діють, через свої філії, одночасно в багатьох країнах.

Міжнародний тероризм. Загальноприйнятої та несуперечливої дефініції не існує поки що. **Тероризм** – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення

заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я мирного населення або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Актуальні проблеми сучасних міжнародних відносин та світової політики у регіонах світу

Тема 5. Особливості сучасної системи міжнародних відносин

Нова геополітична карта світу і тенденції геополітичних змін у постбіполярному світі. Формування нового світового порядку. Дилеми однополярного і багатопольярного світу. Виникнення нових світових центрів сили. Тенденції та закономірності сучасної системи міжнародних відносин. Регіоналізм, демократизація, лібералізація світової економіки, економізація міжнародної політики та ін. як основні риси сучасної світової системи. Нові параметри міжнародної безпеки.

Самостійна робота. Теми рефератів.

1. Постбіполярний світоустрій: формування, ознаки та основні тенденції
2. Трансформація НАТО у постбіполярну епоху.
3. Особливості міжнародних відносин у Східній Азії.
4. Китай у сучасних міжнародних відносинах.
5. Японія в сучасних міжнародних відносинах.

Основні поняття

Постбіполярний світ – міжнародна система, що склалась після завершення біполярного протистояння наприкінці XX ст. - на початку XXI ст. Виникла не в наслідок глобального конфлікту, як попередні системи міжнародних відносин, а через різке послаблення та відносно мирний розпад одного з системотворчих елементів (СРСР). Ключовим етапом формування постбіполярного світу стали події 11 вересня 2001 р. Особливості нового постбіполярного світового порядку: 1. зростання ступеню взаємопов'язаності світу, зумовленого технологічним розвитком людської цивілізації; 2. зменшення ролі національних держав у світовій політиці, вихід політики за межі міждержавних відносин; 3. суб'єктами міжнародних відносин стають транснаціональні корпорації (ТНК), глобальне громадянське суспільство, транснаціональна організована злочинність, міжнародна бюрократія. 4. зміна місця держави в міжнародній ієрархії та параметрів, за якими воно визначається; 5. виникнення нових викликів та загроз, насамперед невоєнного характеру; 6. асиметрія при створенні та функціонуванні систем

безпеки на регіональному та субрегіональному рівнях; 7. послаблення впливу міжнародного права на поведінку держав.

Точаться дискусії щодо структурної побудови сучасної міжнародної системи: переважає багатопольярність чи монопольярність. Прибічники поліпольярної структури стверджують, що з розпадом СРСР зникла одна з основ біполярності, а паралельно зріс відносний політичний вплив низки альтернативних США центрів сили – ЄС, Китай, росія. Протистояння між центрами сили виходять в економічну площину. Ключовим аргументом на користь багатопольярності стали теракти 11 вересня 2001 р. в США, які продемонстрували, що жодна країна не може самостійно забезпечити власну безпеку. Прихильники монопольярного світу посилаються на те, що США залишаються глобальним військовим лідером і мають політичний вплив, не зівставний із жодною іншою державою. Прихильники монопольярності не виключають взаємодії держав у вирішенні ключових проблем глобального розвитку, проте наполягають на ключовій ролі США.

Світовий порядок – спосіб цілераціональної організації міжнародного життя шляхом формування глобального інституційного середовища узгодження суперечливих інтересів міжнародних акторів усіх рівнів і типів. Спрямований на забезпечення фундаментальних потреб людства як цілого і досягнення першорядних цілей соціального життя глобального суспільства, з необхідністю припускає наявність механізмів глобального управління – інституційних, функціональних, комунікативних, які у сукупності утворюють систему глобального управління. Світовий порядок передбачає наявність юридизованої та етичної систем норм і правил глобальної взаємодії (світове право і глобальна етика), системи глобальних політичних інститутів і процедур політичного узгодження, у тому числі засобів і методів перетворення насильницьких способів розв'язання конфліктів у політичні форми їх урегулювання, а головне – об'єкта впорядкувальних впливів в особі глобального суспільства.

Регіоналізм – ціннісно-раціональна орієнтація на регіональні пріоритети, інтереси та ідентичність. З політологічного погляду регіоналізм можна визначити як тенденцію розвитку соціуму, що передбачає ослаблення влади централізованої держави й посилення владних повноважень юридично оформлених (або не оформлених) територіальних спільнот різного типу. Регіоналізм спрямований на практичне використання можливостей, що впливають із природного територіального поділу сучасних суспільств, а тому створює умови для раціонального розподілу влади і ресурсів серед різних груп населення.

Міжнародна безпека – стан міжнародних відносин, коли створюються умови, необхідні для існування та функціонування держав, при забезпеченні їхнього суверенітету, політичної, економічної та культурної незалежності, можливості здійснювати необхідну самооборону. Політика міжнародної безпеки спрямована на створення ефективних гарантій миру та сприятливих умов для розвитку всіх держав світу. На тлі зниження числа війн і збройних протистоянь між державами масштабне вторгнення нових, недержавних акторів у простір безпеки вплинуло на загальний розвиток світової взаємодії з питань безпеки. На межі XX-XXI ст. виклик безпеці багатьох держав і світового співтовариства загалом кинув транснаціональний тероризм. Напад терористів 11 вересня 2001 р. на США став символом, каталізатором і рубежем усвідомлення новизни цього явища й мобілізації сил для боротьби з ним. Держави все ще залишаються потенційними, а нерідко і реальними носіями загроз. Збереження ракетно-ядерних озброєнь на надлишковому рівні й розширення клубу держав, які володіють ними, свідчить про те, що зовнішні загрози державного походження залишаються важливим фактором сучасної безпеки. Модернізація збройних сил і озброєнь для готовності до «сценарію гіршого випадку» збройного протиборства свідчить, що міждержавна «дилема безпеки» зберігається. Держави перед обличчям спільних для багатьох «нових загроз» змушені об'єднуватись і відсувати на

другий план суперництво між собою. У сфері безпеки зростає стурбованість держав не тільки зовнішньою політикою інших країн, а і їхнім внутрішнім станом – тією мірою, якою він впливає на їхню власну безпеку й безпеку світового співтовариства. Нові параметри міжнародної безпеки: економічна, продовольча, енергетична, кліматична.

Безпека держави – стан, за якого надійно захищені від зовнішніх та внутрішніх загроз конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність та життєвоважливі інтереси держави, її політичний, економічний, науково-технічний та інформаційний потенціал. У сучасних умовах безпека держави залежить від стану збройних сил, економічної моці, характеру участі у міжнародному поділі праці, конкурентоспроможності економіки, якості системи освіти, добробуту громадян та суспільних настроїв, якості уряду та якості дипломатії.

Тема 6. США у сучасній системі міжнародних відносин

Дискусії у США початку 1990-х рр. про новий світовий порядок і роль та місце у ньому США. Війна у Перській затоці та утвердження політичного та військового авторитету США на міжнародній арені. Зовнішньополітична стратегія Б.Клінтона. Стратегія «розширення демократії». Терористичні акти у Нью-Йорку та Вашингтоні 11 вересня 2001 р. Реакція Вашингтону на терористичні акти. Визначення тероризму та поширення зброї масового знищення основними загрозами безпеці США. Превентивні удари по потенційних противниках та втручання США у внутрішні справи інших держав задля забезпечення власної безпеки з точки зору норм міжнародного права. Політика США в україно-російському конфлікті.

Самостійна робота. Теми рефератів.

1. Американська стратегія «розширення демократії».
2. Проблема одноосібності дій США у сучасній світовій політиці.
3. Порівняльний аналіз Стратегій національної безпеки президентів Трампа і Байдена.
4. Політика США щодо російсько-української війни

Основні поняття

Наддержава – держава, що володіє абсолютною політичною, економічною і військовою перевагою над більшістю інших держав (у тому числі над іншими великими та ядерними державами), має глобальні інтереси і глобальні можливості їх реалізації.

Стратегія «розширення демократії» передбачала зміцнення відносин США з країнами ЄС, включення колишніх соціалістичних країн у трансатлантичні інститути та проведення «гуманітарних акцій» для припинення масштабних порушень прав людини.

Концепція превентивних дій – система поглядів, на якій ґрунтується зовнішньополітична стратегія, що припускає одностороннє застосування сили відносно супротивника, який володіє можливостями завдати втрати і/або демонструє готовність реалізувати ці можливості в найближчому майбутньому. Передумовою закріплення концепції як стратегії національної безпеки США стали теракти 11 вересня 2001 р. Відповідно до концепції превентивних дій США повинні активніше діяти в сучасному світі: не можна

тільки реагувати на події, необхідно їх попереджати; слід не боротися з проявами загрози безпеці, а запобігати їх появі. Будучи ефективним попереджувальним засобом боротьби з міжнародним тероризмом, застосування превентивних дій щодо інших держав може суперечити принципам міжнародного права. Наприклад, превентивні удари по територіях держав, де перебувають терористичні організації, нерідко суперечать принципу національного суверенітету і невтручання у внутрішню політику держави. Прихильники концепції підкреслюють право суб'єкта міжнародних відносин на оборону. Правові механізми забезпечення безпеки, зокрема у питаннях регулювання режиму нерозповсюдження зброї масового ураження, є недосконалими, а міжнародні організації, що діють, недієздатні. Таким чином, самостійні силові акції окремих держав постають єдиною альтернативою протистояння сучасним погрозам. Противники концепції бачать у ній загрозу чинному міжнародному праву і світовій стабільності.

Концепція «Гуманітарних інтервенцій» - зовнішньополітична концепція, яка передбачає застосування сили чи погрозу силою, що здійснюється державою чи групою держав за межами своїх кордонів без згоди країни, на території якої застосовується сила, і спрямовуються на запобігання чи припинення масштабних і грубих порушень прав людей, які не є громадянами цих держав. Концепція була використана для виправдання примусових дій проти Югославії у 1999 р. Під час Балканської кризи був створений прецедент: гуманітарне втручання стало припустимим методом вирішення регіональних конфліктів. Приводом для втручання в боснійський і косовський конфлікт було розведення протидіючих сторін, дотримання прав народів на самовизначення, запобігання гуманітарній катастрофі. Цілі втручання в косовські та боснійські події: зупинення воєнних дій і негайне припинення насильства і переслідувань; забезпечення постійної військової присутності для стримування бойових дій, створення умов безпеки; безпечно повернення всіх біженців тощо.

Тема 7. Формування нової системи міжнародних відносин у Європі.

Основні дилеми формування нової Європи. Інституалізація РБСЄ та перетворення її в ОБСЄ. Особливості трансформаційних процесів у країнах Центральної та Східної Європи. Розширення Європейського Союзу та поглиблення інтеграції в ЄС. Врехіт, значення для подальшого поглиблення інтеграційних процесів. Перспективи подальшого розширення ЄС. Трансформація НАТО у постбіполярну епоху. Розширення НАТО на Схід.

Самостійна робота. Теми рефератів.

1. Особливості процесу розширення Європейського Союзу на Схід.
2. Європейський Союз в міжнародних відносинах.

Основні поняття

Нарада з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ) – політичний консультативний форум, що відбувався в Гельсінкі та Женеві з 1973 р. до 1995 р. Діяльність НБСЄ мала демократичний позаблоковий характер.

Організація з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ) – загальноєвропейська міжнародна організація, яка займається питаннями миру, стабільності та безпеки. До складу організації входять 56 країн Європи, Центральної Азії та Північної Америки. Діє консенсусний принцип прийняття рішень. Особливості діяльності ОБСЄ: відсутність міжнародної правосуб'єктності, рішення мають політичний характер, здатна до реальних дій, правила оформлені у вигляді політичних зобов'язань і містяться в численних документах організації. Всі зобов'язання узгоджені й мають однакову силу, гарантом виконання рішень є високий рівень їхнього прийняття.

Європейський Союз – наднаціональне об'єднання європейських держав, що має статус суб'єкта міжнародного публічного права та поєднує ознаки регіональної міжнародної організації з ознаками конфедерації. До складу ЄС входить 27 держав: Австрія, Бельгія, Болгарія, Естонія, Угорщина, Німеччина, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва,

Люксембург, Мальта, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція.

НАТО (Організація Північноатлантичного Договору) – міжнародна воєнно-політична організація, заснована 4 квітня 1949 р., у Вашингтоні. Основними органами є Військовий комітет, Північноатлантична рада, Комітет оборонного планування і Група ядерного планування. Військовий комітет забезпечує зв'язок між політичним процесом прийняття рішень у Північноатлантичній раді, Комітеті оборонного планування та інтегрованими командними структурами НАТО. Північноатлантична рада складається з постійних представників усіх країн-членів. Рада є форумом для обговорення актуальних питань і місцем прийняття найважливіших рішень. Комітет оборонного планування функціонує на рівні послів і міністрів оборони. Комітет відповідальний за прийняття рішень військового характеру. Група ядерного планування обговорює питання, пов'язані з ядерною зброєю. Всі рішення в НАТО приймаються за принципом консенсусу. НАТО після закінчення «холодної війни» перетворилась на глобального гравця в сфері безпеки. В рамках діяльності Альянсу відбувалась координація антитерористичної операції в Афганістані, надання військових засобів та персоналу для боротьби з морським піратством у районі Африканського Рогу тощо. На разі до НАТО входить 31 країна.

Тема 8. Міжнародні відносини на Близькому та Середньому Сході

Географічні параметри регіону. Історія та сутність близькосхідної проблеми. Етапи розвитку палестинсько-ізраїльського конфлікту. ООН та Палестина. Основні документи з питань близькосхідного врегулювання. Ситуація на Близькому Сході після розмежування. Проблема палестинських біженців. “Стіна безпеки”. Насилля та екстремістські організації. Територіальні суперечки та питання єврейських поселень. Статус Єрусалиму. Проблема демократизації у близькосхідному врегулюванні. Сирійсько-ізраїльські та лівано-ізраїльські відносини. «Арабська весна»: сутність та наслідки. ІДІЛ: визначення, форма існування основні проблеми та політика міжнародної спільноти.

Самостійна робота. Теми рефератів.

1. Історія та сутність близькосхідної проблеми.
2. Проблеми та перспективи врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту.
3. «Арабська весна»: наслідки для регіону
4. Еволюція політики США в близькосхідному конфлікті

Основні поняття

Палестино-ізраїльський конфлікт – протистояння арабів та ізраїльтян на Близькому Сході. 1947 р. - прийнято резолюцію Генеральної Асамблеї ООН щодо розділення Палестини на єврейську та палестинську. На Близькому Сході було ряд арабо-ізраїльських війн: Війна за незалежність Ізраїлю (1948-1949 рр.), Синайська війна (1956 р.), Шестиденна війна (1967 р.), Війна на виснаження (1967 – 1969 рр.), Війна Судного дня (1973 р.), Перша інтифада (1987-1996 рр.), Друга інтифада (2000-2004 рр.).

«Арабська весна» – серія масових протестів безладів, повстань та революцій, що охопила країни Арабського Сходу на початку 2011 р. й призвели до повалення урядів в країнах. Першою в ланцюгу революцій стала найрозвинутіша і найбільш ліберальна держава регіону – Туніс. Приводом для початку масових антиурядових виступів стало самоспалення 26-річного торговця фруктами М.Буазізі. З країни втік президент З.А. бен Алі й повернулись мусульманські лідери. В інших арабських державах де

розпочались масові протести, ісламісти теж зайняли чільні позиції серед революціонерів.

Ісламська держава Іраку й Леванту (ІДІЛ) – екстремістське формування ісламістів-сунітів. Державу очолював Абу Бакр аль-Багдаді (загинув 2019 р.), в червні 2014 р. він оголосив про створення Ісламського халіфату та знищення невірних. ІДІЛ контролювала частину Сирії, Іраку, території в Лівії, Афганістані, Алжирі.

Тема 9. Зовнішньо-політична стратегія України в контексті сучасної системи міжнародних відносин.

Становлення зовнішньої політики України в першій половині 1990-х рр. Основні пріоритети зовнішньої політики України. Від політики «багатовекторності» до утвердження західного вектору як пріоритетного. Європейська інтеграція України: здобутки та проблеми. Відносини України з ЄС у рамках політики сусідства. Проблема підписання нової посиленої угоди з ЄС. Еволюція відносин Україна-НАТО. Проблема сприйняття українським суспільством ідеї членства України в НАТО. Східний вектор зовнішньої політики України. Анексія Криму та події на Сході України: міжнародний аспект. Агресія Росії проти України: позиція міжнародної спільноти.

Тема практичного заняття «Світова політика і міжнародні відносини у контексті російсько-української війни» (4 год)

1. Що і як змінилося у світовій політиці після 24 лютого 2022 року.
2. Охарактеризуйте позиції щодо російсько-української війни:
 - а) США, Великої Британії, Канади, Польщі;
 - б) ЄС, НАТО;
 - в) Китаю, Індії, Угорщини

Самостійна робота. Теми рефератів.

1. Європейська інтеграція України: здобутки та проблеми.
2. Еволюція відносин Україна-НАТО.
3. Проблема територіальної цілісності України: міжнародний аспект.

Основні поняття

Європейська інтеграція – процес взаємного зближення та об'єднання економічних, соціальних, правових та політичних систем європейських держав, із формуванням наднаціональних регулюючих, координуючих інститутів.

Європейська політика сусідства (ЄПС) – стратегія та інструменти взаємодії ЄС із країнами-сусідами. ЄПС покликана надати країнам-сусідам ЄС можливість тіснішої співпраці з ЄС у сфері політики, безпеки, економіки, культури. ЄПС поширюється на країни-сусіди, а також на ті країни, що стали ближче в результаті розширення. У Східній Європі це Україна, Білорусь, Молдова; на Південному Кавказі – Вірменія, Азербайджан, Грузія; у Середземноморському регіоні – Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Марокко,

Сирія, Туніс, Палестинська Автономія. ЄПС спрямована на те, щоб підняти на новий якісний рівень обсяг та інтенсивність політичного співробітництва з країнами-партнерами і зробити його ефективнішим. Також ЄПС покликана посилити роль ЄС у врегулюванні регіональних конфліктів, у галузі боротьби з організованою злочинністю і корупцією, а також у питаннях, пов'язаних з нелегальною міграцією. ЄПС відкриває перед сусідніми країнами перспективи виходу на внутрішній ринок ЄС на основі зближення нормативно-правової бази, участі у низці програм ЄС та покращення комунікацій і фізичної інфраструктури, яка сполучає їх з ЄС.

Національний інтерес – усвідомленні потреби політичної еліти та громадянського суспільства зі створення зовнішніх умов для збереження соціально-політичної стабільності, суверенітету та територіальної цілісності держави. Захист національних інтересів полягає у збереженні суверенітету і незалежності державного і суспільного організму як системи, шляхом створення механізмів нейтралізації зовнішніх впливів. Особливості формування та захисту національних інтересів визначаються місцем держави у системі міжнародних відносин, яке залежить від її силових характеристик, зокрема рівня економічного розвитку, чисельності та якісних параметрів збройних сил, величини території та чисельності населення. Проблема визначення та реалізації національного інтересу гостро постала перед Україною після проголошення незалежності. Національний інтерес України полягає у інтеграції в європейський політичний, економічний, правовий простір та євроатлантичний безпековий простір, в розвитку рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу.

Технічні вимоги та методичні рекомендації з виконання самостійної роботи

Виконання самостійної роботи здобувачем вищої освіти полягає у підготовці реферату і його публічному захисті в рамках лекцій чи практичних занять. Здобувач самостійно обирає тему для дослідження. Обсяг реферату повинен складати 7-8 сторінок. В процесі виконання самостійної роботи у здобувачів вищої освіти формуються наступні навички та вміння: підбір джерел та літератури; обробка та аналіз інформації; логічний і послідовний виклад результатів дослідження; формулювання аргументованих висновків; правильне оформлення науково-довідкових матеріалів; публічний захист виконаної роботи. За необхідності здобувач вищої освіти може звернутись до викладача за роз'ясненнями щодо написання роботи.

Здобувач вищої освіти повинен самостійно підібрати і систематизувати літературу, необхідну для дослідження. Слід звертати увагу на роботи сучасних науковців, вітається залучення робіт зарубіжних науковців, що дає можливість порівняти точки зору вітчизняних й іноземних аналітиків. Мінімальний обсяг джерел та літератури повинен складати не менше семи найменувань. Для оформлення посилань у тексті й прикінцевого «Списку літератури» слід використовувати ДСТУ2015.

Тему реферату слід розкривати в контексті сучасних наукових концепцій, доктрин, методів дослідження, обґрунтовано і доречно використовувати основні наукові терміни.

Реферат має включати такі частини: вступ, основна частина та висновки. У вступі здобувач вищої освіти має зазначити тему дослідження, її актуальність та основні завдання. В основній частині йде виклад матеріалу з обов'язковим посиланням на джерела інформації. У висновках здобувач вищої освіти висловлює свої власні судження, які склались в ході дослідження, щодо тієї чи іншої проблеми.

Розподіл балів, які отримують студенти

Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					Індивідуальне самостійне завдання (реферат)	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	28	100
8	8	8	8	8	8	8	8	8		

Питання для періодичного та поточного контролю

1. Спільне та відмінне у дефініціях «міжнародні відносини», «світова політика», «міжнародна політика», «зовнішня політика».
2. Форми міжнародних відносин.
3. Зовнішня політика: стратегія і дипломатія.
4. Одеська школа політологів – міжнародників: становлення та розвиток.
5. Сутність поняття «дипломатія».
6. Функції дипломатії.
7. Форми і методи дипломатії.
8. Дипломатична і консульська служба у системі зовнішніх зносин держави.
9. Тероризм як глобальна загроза в сучасному світі.
10. Неконтрольована міграція як глобальна загроза в сучасному світі.
11. Забруднення навколишнього середовища як глобальний виклик в сучасному світі.
12. Демографічний вибух у країнах, що розвиваються як глобальна загроза в сучасному світі.
13. Ядерний фактор у сучасному світі.
14. Проблема боротьби з тероризмом у сучасній світовій політиці.
15. Ісламський фундаменталізм у сучасному світі.
16. Недержавні учасники міжнародних відносин.
17. Постбіполярний світоустрій: формування, ознаки та основні тенденції
18. Трансформація НАТО у постбіполярну епоху.
19. Особливості міжнародних відносин у Східній Азії.
20. Китай у сучасних міжнародних відносинах.
21. Японія у сучасних міжнародних відносинах.
22. Американська стратегія «розширення демократії».
24. Порівняльний аналіз Стратегій національної безпеки президентів Трампа і Байдена.
25. Політика США щодо російсько-української війни.
26. Особливості процесу розширення Європейського Союзу на Схід.
27. Європейський Союз в міжнародних відносинах.
28. Європейська інтеграція України: здобутки та проблеми.
29. Еволюція відносин Україна-НАТО.
31. Становлення зовнішньої політики Росії за президенства Б. Єльцина (1991- 2000).
33. Мюнхенська промова В. Путіна (2007 р.) – поворот до політики агресивного інтервенціонізму.
34. Гібридна агресія РФ проти України: політичні, ідеологічні та воєнні аспекти.
35. Історія та сутність близькосхідної проблеми.
36. Проблеми та перспективи врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту.
37. «Арабська весна»: наслідки для регіону.
38. Еволюція політики США в близькосхідному конфлікті.

Рекомендована література

Основна

1. Війни - XXI: полігібресія Росії / під. заг. ред. М. Гончара. 2017. К.: Авега, 244 с. URL: <https://geostrategy.org.ua/storage/app/public/files/nodes/1/book/1/Xa8si15867659506KcE7.pdf>
2. Міжнародні відносини та зовнішня політика в еру «пост-правди». Монографія / О. Брусиловська та інші. К.: Вадекс, 2018. 368 с.
3. Міжнародні відносини та політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки: монографія / кол. авторів, заг. ред. І.М. Ковалю, О.І Брусиловської. Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2016. 412 с.
4. Міжнародні відносини та світова політика: підручник / за ред. В.А. Манжолі. Київ : Знання, 2014. 662 с.
5. Стратегічна культура та зовнішня політика України / ред. І.М. Ковалю, О.І Брусиловської, В.А. Дубовика. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. 264 с.
6. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика / за ред. проф. М.П. Требіна. Харків, 2016. 540 с.
7. Капітоненко Теорія міжнародних відносин. Чернівці: Видавництво «Книги XXI століття», 2019. 272с.
8. Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього / За ред. О.І. Брусиловської, В.І. Дубовика, І.М. Ковалю. – Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2020. 176 с.
5. Дубовик В.А. Америко-українські відносини (1991-2017). *Стратегічна культура та зовнішня політика України* / за заг. Редакцією І.М. Ковалю, О.І. Брусиловської, В.А. Дубовика. – Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. С.120-137.
6. Жигайло В.М. Місце США на міжнародній арені в 21 столітті. *Politicus*. 2017. Вип. 4. С.107-112.
7. Завада Я.І. Ядерна програма Ірану в контексті ірано-ізраїльських відносин. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 126. С. 487-491
8. Захарченко А.М. Відносини між США та ЄС в контексті проблем безпеки Близького Сходу в період президентства Д. Трампа. *Політичне життя*. 2020. № 1. С. 96-101.
9. Захарченко А.М. Політика ЄС щодо Сирії після 2011 р. *Перспективи розвитку політики ЄС: глобальні та регіональні виміри: монографія / колектив авторів; за заг. ред. О.І. Брусиловської, І.М. Ковалю. – Одеса: Одеський національний університет імені Мечникова, 2019. С.107-121.*
10. Захарченко А.М. Посилення глобальної ролі КНР на прикладі сирійського конфлікту. *Китай-Україна: перспективи академічного та ділового співробітництва: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 27-28 травня, 2019 р.). Одеса, Фенікс, 2019. С. 37-41.
11. Ковальський Б. П. Основні напрями співпраці між Україною та Сполученими Штатами Америки (1991–2017). *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 46. С. 213–225.
12. Косміна В. Латинська Америка після «лівого повороту»: нові виклики. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. 2017. 28(67). 2. 52-59. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2017_28\(67\)_2_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_istor_2017_28(67)_2_12).

Допоміжна

1. Бегма В., Шемаєв В., Радов Д. Нові напрями військово-технічного співробітництва Україна – США. *Стратегічні пріоритети*. 2019. №3–4. С. 76–82.
2. Брусиловська О.І. Особливості сучасного підходу Китаю до країн Чорноморського регіону. *Чорноморський регіон у світовій політиці: актори, чинники, сценарії майбутнього: монографія*. під ред. О. І. Брусиловська, В. А. Дубовик, І. М. Коваль, Одеса: ОНУ, 2020. С. 118-143.
3. Бикова О., Мацькович О. Як Латинська Америка реагує на російську агресію: між рішучим засудженням та беззаперечною підтримкою. Аналітична довідка. Adastra. 2022. URL: <https://adastra.org.ua/special-edition>
4. Васильченко О. Зовнішньополітичний дискурс адміністрації Барака Обами в контексті сучасного сприйняття американським суспільством політичних подій в Україні. *Американська історія та політика*. 2016. №1. С. 11–18.

Навчальне видання

ВСТУП ДО ФАХУ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291
«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Укладачі:

КОВАЛЬ Ігор Миколайович
МАЙСТРЕНКО Юлія Іванівна

Надруковано в авторській редакції
з готового оригінал-макета

Завідувачка редакції *Т.М. Забанова*
Дизайнер обкладинки *О.А. Кунтарас*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,09.
Тираж 100 пр. Зам. № 58.

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855
e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.